

Diada de Corpus

En general es considera que els Gegants, com altres elements del nostre folklore, formaven part d'un conjunt dramàtic, és l'anomenada teoria de les pervivències. Altres troben el seu origen en la processó de Corpus on els Gegants representaven, juntament amb els capsgrossos, diversos pecats o vicis, potser el de l'orgull, és la teoria naturalista. Per a altres els Gegants són una derivació de les representacions bíbliques que es portaven a terme per donar esplendor a la processó del Corpus, de les quals ens n'han quedat referències del Rei David amb el Gegant i de Sant Cristòfor amb l'infant Jesús, és la coneguda com a teoria historicista. I encara hi ha qui ha parlat d'una teoria de les intermitències, que explicaria que la història no va seguida, i que els salts en una determinada temàtica explicarien l'aparició periòdica de determinats elements repetitius, així dels exercicis de l'Edat Mitjana a la creativitat d'aquest subconscient en el període florit del segle XIV. Joan Amades, que estudia el tema amb deteniment, considerava que el seu origen es localitzava en els personatges bíblics dels entremesos medievals, la degeneració d'aquests féu que quedessin sols els que no representaven abusos, figures agegantades de les que se n'apropriaren els gremis, sense que quedi clar si aquestes figures eren una estructura de fusta i cartró com en l'actualitat, o es tracta inicialment d'homes amb xanques i vestits llargs. Queda també en la foscor si en les nostres contrades fou la creació popular la que s'incorpora a la processó de Corpus o, pel contrari, la celebració del Corpus dona origen i empenta a uns elements que venien de l'antigor però havien estat totalment reelaborats en la nova perspectiva sacralitzada.

La diada de Corpus fou establerta com a testa cristiana pel Papa Joan XXII el 1316, en un intent, segons Amades, de cristianitzar unes festes paganes que perduraven encara en el món antic i que eren "encaminades a festivar genis pregons i obscurs per tal de fer-se'ls propiciatoris perquè afavorissin la collita, o bé agrair-los-en la seva bona obtenció".

Sabem també que l'any 1320 Barcelona ja celebrava aquesta festivitat religiosa. Al llarg dels segles XIV i XV Amades localitza diverses datacions de Gegant en poblacions catalanes, però en la documentació no s'esmenta en cap moment la seva parella o Geganta.

D'aquesta la primera data que es té és de la ciutat de Girona, on en els comptes municipals de l'any 1557 consta una partida per a «bailar la gegantessa».

La recerca entre els documents de l'Arxiu Judicial vilafranquí, ha permès trobar un manuscrit que comença així: "Privilegi Recognoverunt Proceres. El Rey Fernando 2 [sic] en la vila de Monsó en las corts [que] tingué als 25 de juliol de 1510». D'entrada el document semblava tenir un cert interès per a Vilafranca: "a humil súplica del Sr. Gaspar Ferran, jurat i síndich de esta vila de Vilafranca de Penedes concedí a dita vila i a son vegariu [sic] aquell privilegi... dit lo Recognoverunt Proceres». L'autor del manuscrit continua fent una explicació del Recognoverunt Proceres i del seu origen, fins que finalment arriba el tros més interessant del document quan explica els esdeveniments que van passar a Vilafranca al cap d'un any de la proclamació d'aquest privilegi: "lo dit rey Pere 2, morí en esta vila de Vilafranca y en la casa [que] té lo convent de Santes Creus en la dita vila

als 11 de Novembre de 1286, lo qual fou enterrat al convent de Santes Creus i deixa lo contell (que antigament portava lo gegant) a la sacristia de la present vila i lo dit rei en Pere venia de la batalla [que] havia tingut ab lo rei Carles de França, lo qual se retira a Empúries i allí morí de les pestíferas moscas que hisqueren de lo cos de Sant Narcís y empestifferaren a ell i tot lo exercit».

Veiem que diu que el rei Pere el Gran, en morir - i aquí l'autor té una errada en la data ja que assenyala com a any de la mort del rei el 1286, quan aquest morí un any abans, errada, per altra banda, disculpable si tenim en compte que havien passat ja dos-cents anys del fet, i no era aixó el que a l'autor li devia interessar remarcar principalment del text- deixa el seu contell a l'església parroquial de Vilafranca. Al final fa referència a la llegenda que deia que les mosques que van sortir del cos de sant Narcís sembraren la pesta en l'exercit francès com a càstig per haver entrat en terra catalana. El contell és una accepció de la paraula coltell o ganivet, i senyala que és el mateix que el que portava antigament el Gegant.

Això ens permet afirmar, sense massa por d'equivocar-nos, que el Gegant ja evolucionava al segle XV, tota vegada que la paraula «antigament» ens permet suposar aquest extrem, malgrat que la notícia sigui datada el 1510. El document només cita el Gegant -ja que el coltell és un atribut exclusivament masculí i per això no és necessària la menció de la Geganta-, pero el fet ja esmentat que en les poblacions de les que en tenim referència cronològica anterior sembla que primerament sols hi havia Gegant, ens fa pensar que a Vilafranca passava quelcom semblant a aquestes, i no podem parlar de la parella fins uns anys més tard.

En ordre d'antiguitat, la segona indicació que coneixem és de l'any 1600 i en ella es parla ja de Gegants, detall que permet suposar la presència de la figura femenina. Es tracta d'una relació, aplegada al Llibre Verd de Vilafranca, de consells i advertiments als Jurats de Vilafranca «...per la conservació del bon regiment i govern que sea tingut sempre y sea servat y serva de present en lo corrent any de mil y sis cents...». En l'apartat corresponent a la cerimònia que fa la vila pel dia de Corpus i la seva octava es llegeix: «...lo clavari fa sonà los músichs y en aqueix temps pasan los gegants, lo drach y diablots tirant cuets per regositjar la festa...».

Tot i que per Amades la presència dels Gegants en la processó de Corpus no tenia cap simbolisme aquesta tenia un ordre concret, sempre segons l'esmentat document: «...lo ordre que la vila y la Reverent Comunitat serve en la precedència y confraries, és que en lo principi de dita professó, per ordre del clavari, a cinquanta pases fa anar drach ab los diablots tirant cuets i un músich.»; després va la bandera de la vila, banderes de les confraries; després les creus de les ordes religioses i de les confraries; després els tabernacles i a continuació les ordes religioses: primer, els pares caputxins, en segon lloc, els trinitaris i, finalment, els de Sant Francesc; a continuació va l'aliga, «...los tambors y dos gegants...».

Francesc de P. Bové assegura igualment que els Gegants vilafranquins usaren vestuari alarb fins a mitjans del segle XIX, però alguns detalls són sorprenents: «Molts de nosaltres hem vist encara aquell vestuari (alarb) en els de Vilafranca, portant a més el gegant una grossa porra a la ma dreta, que li queia sobre l'espatlla i un pergamí enrotllat en la ma esquerra, tant el gegant com la geganta». Amades remarca també aquests extrems,

possiblement recollits del treball del mestre Bové. Però el cert és que en cap de les dues fotografies que conservem dels Gegants vilafranquins amb vestimenta mora, no es veu en ell la posició de la ma i la porra que indica Bové.

Els Gegants pertanyien a la contraria de Sant Macari i Sant Josep, formada pels fusters, picapedrers, mestres de cases, ballesters, forners, escultors, cantirers, pintors, boters, serradors, escudellers, rajolers, etc., fundada el 1388. La primera referència a aquesta possessió és del 5 de desembre de 1664, es tracta d'uns pactes entre els Jurats de Vilafranca la contraria, que recollí el notari Francesc Morera. Els jurats decideixen que «per quant antigament y de temps immemorial en les professons del dia de Corpus a honor y gloria de Nostre Señor Jesuchrist acostumaven entre altres embelliments y jochs que anaven en dita professó acostumaven a ballar los gegants, ço és: gegant y geganta, los quals vestien los fusters y ara de molt temps a esta part no'ls ballaven, lo que aparqués en desdoro del adorno Y testes que en semblant dia se acosturna a ter a Déu Nostre Senyor; per «o los Magnífichs Jurats inseguint dita conclusió y per lo que la Contraria del Gloriós San Macari y Sant Joseph, fundada en la Iglésia Parroquial de la mateixa vila, se obligarà a vestir tots anys los dits gegants, ço és gegant y geganta, y la dita Universitat los age de fer bailar en dita professó a ses costes...».

Aquest text ens ofereix diversos punts de reflexió, però el més important és comprovar que els Gegants feia anys que no ballaven, potser sols en guardaven la carcassa i l'obligació de vestir-los vol dir tenir cura del seu vestuari. Cal remarcar també que el costum, de fer ballar els Gegants per Corpus és considerat molt antic «immemorial», indicatiu que remarca l'antigor de la nostra parella i de la tradició del ball per Corpus.

Sigui com vulgui les relacions entre els Jurats i la contraria eren molt estrictes: la Universitat pagava el fer-los ballar, però no el vestir-los, i en un segon pacte d'aquest mateix contracte s'especifica que del guany que els obrers de la Universitat donaven als fusters per posar les taules a la plaça o places de la vila, un terç era per a la confraria de Sant Macari i Sant Josep, però aquesta podia deixar de vestir els Gegants si els obrers no pagaven per posar o treure les taules la part corresponent, en el cas de complir-se el compromís el pacte especifica l'obligació de fer-los vestir cada any pel dia de Corpus.

La complexitat d'aquestes relacions i el cost de vestir i fer ballar els Gegants ens porta a considerar que tant la Universitat i els seus Jurats com la confraria consideraven la nostra parella de personatges de gran dignitat, i es podria pensar que sols sortien per les celebracions del Corpus, element que explicaria la manca de dades sobre Ferragut i sa muller durant el segle XVIII.

No hi ha constància documental de l'activitat dels Gegants durant el segle XVIII, cal recordar, però, que en aquest segle s'institueix la Festa Major en honor a Sant Felix. Joan Amades esmenta una prohibició de concurrència dels entremesos a la processó del Corpus en reial cèdula del 1780.

Ferragut i la seva muller havien continuat participant en les celebracions del Corpus vilatranquí i la seva octava. Fou, però, l'any 1968 quan els sacerdots de les parròquies vilatranquines publicaren una nota a la premsa local sobre la nova normativa de la processó de Corpus, com a resultat de l'aplicació sobre els principis de la reforma litúrgica que resulta del darrer Concilio Així les dues processons, la de Santa Maria i la de la Trinitat, llarga

i popular rivalitat, quedaren aquell any unificades en una sola -que se celebra la tarda del 13 de juny- i foren suprimides igualment les tradicionals fileres de feligresos, l'obligació d'anar-hi amb una hatxa i vestits de determinada manera o amb certs distintius. El trajecte de la processó fou abreujat i aquesta va anar de Santa Maria a la Trinitat, i acaba en el claustre d'aquesta última. A la vegada es pregava que no es tiessin serpentes o paperets, tot i que es permetia continuar amb les catifes de flors, però no era necessari fer altars en el curs de l'itinerari de la processó, perquè aquesta no s'hi aturaria.

Aquest fou l'inici de l'acabament del Corpus per carrers i places. L'any 1969 la premsa recollia una nota en el gentil que els Gegants sortien com sempre la vigília i el dijous, però res no es diu ja de la processó, i el 1970 el setmanari «Penedès» recollia un escrit d'en Manuel Brunet sobre la festivitat amb el títol «Recordant testes perdudes...». La processó ja no sortí aquest any 1970 i amb ella desaparegué la presència dels Gegants pels nostres carrers i places en les diades d'aquesta festivitat.

Així continuaren les coses fins el 1981. Aquell any els Administradors de la Festa Major de l'any anterior varen decidir aplicar un remanent de diners que havia quedat d'aquella a fer vestits nous per a la parella vilafranquina. Llavors l'Eloi Miralles tingué la pensada de fer que els Gegants estrenessin la seva vestimenta la vigília de Corpus pels carrers de la vila. Aquesta idea sorgí en el si de la llavors existent Comissió de Festa Major, els components de la qual l'acceptaren de bon grat.